

La xarxa d'associacions juvenils de Catalunya

Per a unes polítiques públiques de foment i reconeixement de les organitzacions d'associacionisme educatiu.

Document aprovat a la XXVII AGO del CNJC
La Seu d'Urgell, 19 i 20 de març de 2005

Introducció

Catalunya gaudeix d'una llarga tradició d'iniciatives socials d'educació en el lleure i d'organitzacions juvenils que es dediquen a l'educació d'infants i joves. Fruit d'aquesta tradició, compta avui amb una important xarxa d'entitats, que des de la iniciativa social i sense afany de lucre, realitzen una tasca educativa de gran valor pedagògic i cívic. A més a més, aquestes entitats, junt a altres organitzacions, esdevenen també un element de vitalitat de la societat civil catalana i contribueixen a la cohesió social i a la formació en els valors democràtics.

Avui, per educació s'entén un ampli i complex conjunt de processos d'aprenentatge que es donen en contextos molt diferents i en situacions formalment educatives o en situacions on la intencionalitat educativa és escassa o, fins i tot, inexistent. La UNESCO reconeix l'existència de tres tipus d'educació que intervenen en el ple desenvolupament individual i social d'una persona: l'educació formal, l'educació no formal i l'educació informal. Aquesta realitat de l'educació, junt a reforçar el paper de l'escola i del sistema educatiu, posa de relleu i dóna valor a altres realitats que també són educatives, entre les quals cal destacar la tasca educativa i la contribució social de les organitzacions d'associacionisme educatiu.

Aquest plantejament va en consonància amb la Declaració Universal dels Drets de l'Infant, aprovada per Nacions Unides en 1959, que en el seu principi 7è reconeix el dret a l'educació¹, i amb la Convenció sobre els Drets de l'Infant adoptada per les Nacions Unides el 1989, que desenvolupa els principis de la declaració, dedicant els articles 28 i 29 al dret a l'educació i a les finalitats i orientació d'aquesta².

El Parlament de Catalunya també s'ha significat per la tasca de reconeixement dels drets dels infants i adolescents³. La Llei 8/1995, d'atenció i protecció dels infants i adolescents, destaca entre d'altres com a drets dels infants i adolescents el de "rebre una formació integral en el seu temps de lleure que faciliti la seva educació com a ciutadà conscient i responsable, fent ús de la xarxa educativa que existeix a Catalunya especialitzada en aquesta matèria".

En l'àmbit de l'educació no formal, és a dir, aquella que té una intencionalitat educativa explícita i que no és obligatòria dins del sistema educatiu, un dels agents educatius principals és l'associacionisme educatiu.

Les organitzacions d'associacionisme educatiu, que apleguen agrupaments escoltes, esplais i casals de joves, que actualment compten amb 80.000 mil infants i adolescents i 20.000 mil joves educadors i educadores no remunerats, tenen tres eixos definitoris: són educatives, es regeixen en tots els nivells per mecanismes de participació democràtica i estan dirigides i protagonitzades per joves. És a dir, d'una banda, aquestes entitats no lucratives tenen com a principal finalitat l'educació global d'infants, adolescents i joves en el seu temps lliure. I, d'una altra, les persones joves responsables de les activitats educatives amb infants i joves, que realitzen la seva tasca de forma gratuïta, intervenen en els processos de decisió i realització dels projectes educatius de caràcter continuat, amb el reforç pedagògic que representa esdevenir una escola vivencial de democràcia activa.

L'associacionisme educatiu és dinàmic, com ho és Catalunya. El desenvolupament nacional del nostre país comparteix aquest dinamisme, es transforma com es transformen els ciutadans i la realitat que els envolta. En aquest sentit cal entendre la gran aportació de l'associacionisme educatiu a la construcció d'una societat oberta i plural, que respecta i creix amb i de la pròpia diversitat que la forma. Són, per tant, escoles i espais de participació ciutadana⁴.

¹ Així mateix, dins d'aquest principi 7è declara que "*l'infant gaudirà plenament de jocs i lleure, els quals hauran d'estar orientats a les finalitats perseguides per l'educació; la societat i les autoritats públiques s'esforçaran a promoure la satisfacció d'aquest dret*".

² A l'article 31 al dret al lleure on s'afirma que "*els estats membres reconeixen el dret de l'infant al descans i a l'esplai, al joc i a les activitats d'esbarjo adequades a la seva edat, i a participar lliurement en la vida cultural i les arts*".

³ En el mateix moment en que Catalunya va rebre els traspassos en matèria de protecció i tutela de menors, el Parlament adopta la Resolució 37/II, de 10 de desembre de 1981, sobre els drets de la infància, inspirada en la Declaració Universal dels Drets de l'Infant.

⁴ 4 Un dret reconegut a la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat basat en l'article 25 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics: article 8.3 "*Al marge de les eleccions periòdiques que estan destinades a renovar les instàncies municipals, es fomenta la participació democràtica. A aquest efecte, els ciutadans i ciutadanes i les seves associacions poden accedir als debats públics, interpel·lar les autoritats municipals pel que fa als reptes que afecten l'interès de la col·lectivitat local i expressar les seves opinions, o bé de manera directa mitjançant un referèndum municipal, o bé a través de les reunions públiques i l'acció popular*".

Per garantir no tan sols el seu creixement sinó fins i tot la seva continuïtat, cal establir mesures de suport concretes que contribueixin a millorar la qualitat dels projectes per tal de garantir-ne un desenvolupament adequat i en bones condicions.

Per tant, reclamen polítiques de suport que reconeguin les organitzacions d'associacionisme educatiu i en promogui el seu desenvolupament i l'extensió de la seva acció a la major part de la població. Cal que aquestes polítiques es concretin amb mesures tangibles, estables en el temps, adaptades al territori, degudament finançades i coherents entre elles per tal de fer front, de manera integral, als reptes estructurals i de funcionament d'aquestes organitzacions. Aquestes polítiques públiques han d'implicar totes les administracions (locals i nacional).

1. Mesures de reconeixement

La manca de reconeixement tant a nivell polític, com institucional com social de les organitzacions d'associacionisme educatiu (OAE) comporta una sèrie de dificultats per al desenvolupament de la seva tasca. Per això calen mesures per millorar aquest aspecte.

Incrementar la consideració política i institucional

La manca de reconeixement polític i institucional comporta sovint que les OAE no participen en el disseny de polítiques que les afecten i en les quals podrien cooperar. A més, el no reconeixement ple de les OAE en tant que agent educatiu⁵ ha significat un distanciament entre les institucions responsables de l'Educació Formal i aquestes organitzacions, dificultant per tant el disseny de polítiques educatives integrals a totes les administracions públiques.

Demaneu doncs les següents mesures:

- El reconeixement de les OAE en tant que agents educatius, com a part integrant de la realitat educativa del país a tots els efectes.
- La integració en els òrgans consultius i de presa de decisió de les polítiques educatives i polítiques infantils i juvenils.
- La promoció de la coordinació entre les OAE i la resta d'institucions educatives, especialment amb l'ensenyament reglat⁶. En aquest sentit cal mantenir la participació en el Consell escolar de Catalunya del CNJC com a representant de les OAE.
- La participació en el disseny, l'execució i l'avaluació de les polítiques d'atenció a infants i a joves amb necessitats educatives especials (novinguts, discapacitats i altres col·lectius amb greus dificultats econòmiques).
- La consideració específica de les organitzacions d'associacionisme educatiu en qualsevol nou reglament que les afecti (entesa com a adaptació a les seves necessitats dels reglaments i les mesures, així com tenir en compte la seva posició al respecte).

Promoure i garantir la presència internacional

Les Organitzacions d'Associacionisme Educatiu no limitem el nostre compromís a l'àmbit nacional. El nostre compromís amb la transformació social i l'exercici de la solidaritat activa ens porta a la pràctica de l'internacionalisme. La construcció de nous models de convivència i de noves solidaritats entre els pobles passa, necessàriament, per una intensa vivència internacional de les persones, i particularment dels infants i joves. Reclamem doncs :

- L'establiment de convenis específics per activitats internacionals que permetin una presència significativa i la participació en diferents òrgans internacionals,

⁵ La UNESCO reconeix l'existència de tres tipus d'educació que intervenen en el ple desenvolupament individual i social d'una persona: l'educació formal, l'educació informal i l'educació no formal.

⁶ Propostes 107 del "186 propostes pe a l'Associacionisme Juvenil , per una democràcia participativa" aprovat a XXIII Assemblea del CNJC.

- Recursos per fomentar la capacitat d'organitzar activitats d'àmbit internacional.
- Recursos per a l'adaptació i la traducció de materials.
- Recursos per la formació específica sobre aquest àmbit.

Reconeixement social

Sovint l'entorn és desconeix i no valora suficientment la tasca que fan les OAE i això dificulta el desenvolupament dels objectius plantejats. Cal incrementar l'interès social de la tasca de les OAE i de la importància de l'educació no formal, al mateix nivell que l'educació formal i la informal. Cal també una major presència positiva en els mitjans de comunicació .

Demanem doncs:

- El foment de la creació d'espais específics en els mitjans de comunicació per a recollir l'acció de les OAE .⁷
- Les mesures concretes que facilitin el coneixement i la difusió de les OAE i de les seves activitats (organització de jornades, publicitat, organització d'un premi de periodisme, elaboració d'una guia sobre associacionisme educatiu, etc.)

2. Mesures de foment

La realitat del món actual ha anat afegint complexitat al desenvolupament de l'activitat pròpia de les OAE. La reglamentació que hi ha hagut els darrers anys en molts àmbits que directa o indirectament afecten les OAE, els canvis en el món juvenil (dificultat d'emancipació, la formació universitària, entre molts d'altres) han afectat i afecten el funcionament d'aquestes organitzacions, però això no ha vingut reforçat per unes mesures que permetin fer front a aquests canvis. Per això, cal desenvolupar amb celeritat mesures de foment que permetin a les OAE desenvolupar les seves activitats amb garanties i amb qualitat.

Formació

Les OAE desenvolupen una tasca educativa. Qualsevol projecte educatiu requereix d'uns processos de formació que han d'incloure tant la formació bàsica dels educadors (monitores i monitors, i caps escoltes), la formació permanent d'aquest i de la resta de membres de l'organització. Cal doncs que les OAE disposin d'una escola de formació reconeguda que garanteixi aquesta formació ja que és una de les eines que garanteixen la qualitat de la tasca educativa .

Proposem les següents mesures:

- La garantia, per part de la Generalitat de Catalunya, la formació gratuïta de les monitores i monitors i caps escoltes de les OAE, a fi de contribuir en la qualitat educativa de la tasca, així com amb l'objectiu d'arribar a un alt percentatge de titulació a les entitats.⁸
- L'homologació, per part de la Generalitat de Catalunya, preferentment de les escoles de formació en el lleure dels moviments educatius.⁹
- Les OAE hauran de disposar d'una Escola de formació reconeguda pròpia o de referència i rebran un suport econòmic específic per aquest concepte.

⁷ Propostes 133 del "186 propostes pe a l'Associacionisme Juvenil , per una democràcia participativa" aprovat a XXIII Assemblea del CNJC.

⁸ Propostes 141 del "186 propostes pe a l'Associacionisme Juvenil , per una democràcia participativa" aprovat a XXIII Assemblea del CNJC.

⁹ Propostes 140 del "186 propostes pe a l'Associacionisme Juvenil , per una democràcia participativa" aprovat a XXIII Assemblea del CNJC.

- Facilitar l'accés de les OAE als equipaments públics per garantir la formació en tot el territori.
- El reconeixement públic, per part de la Generalitat de Catalunya, dels diplomes de monitor/a i director/a emesos i regulats per la Secretaria General de Joventut.

Locals

- Cal que les administracions públiques estableixin línies de suport per tal que les OAE i les seves entitats membres disposin d'edificis i locals com a seus. A més cal garantir espais adients perquè els centres d'esplai, els agrupaments escoltes i els casals de joves puguin realitzar les seves activitats ordinàries de forma adequada i amb les garanties mínimes de qualitat i de seguretat.
- Cal que s'estableixin línies de suport en matèria de patrimonialització en igualtat d'oportunitats entre les OAE i corregint els dèficits existents, ajudant les entitats d'associacionisme educatiu i les seves entitats membres a gestionar la compra d'edificis i locals com a seus .
- Conveniar adequadament, a mig i llarg termini, l'ús d'equipaments públics (incloses les instal·lacions escolars, centres cívics, i hotels d'entitats, entre d'altres)¹⁰ com a seus dels centres d'esplai, agrupaments escoltes i casals de joves.
- Facilitar l'accés als equipaments públics, tenint en compte les necessitats dels centres d'esplai, agrupaments escoltes i casals de joves, per realitzar les seves activitats ordinàries.
- Pel que fa als locals ja existents calen ajudes per millorar-los i també ajudes específiques per fer-los accessibles a persones amb mobilitat reduïda amb l'objectiu de treballar per a poder acomplir les ordenances ja existents al respecte.
- Cal establir criteris preferents d'accés a instal·lacions juvenils de titularitat pública (cases de colònies, terrenys d'acampada...) en igualtat d'oportunitats entre les OAE i corregint els dèficits existents, per a les entitats d'associacionisme educatiu.

Us d'equipaments públics i altres serveis públics

El reconeixement de la tasca educativa que duen a terme les OAE hauria d'implicar una major accessibilitat a alguns serveis públics per al desenvolupament de les seves activitats ordinàries. Demanem doncs:

- El desenvolupament de mesures que facilitin l'accés dels esplais, agrupaments escoltes i casals de joves als equipaments esportius, al transport públic i als equipaments i serveis culturals (museus, biblioteques, exposicions,...etc.).

Accés al medi natural. Campaments i refugis

Les OAE desenvolupen bona part de la seva tasca educativa en el medi natural i, a més, és un referent constant en aquesta tasca. La regulació de l'accés al medi natural dificulta moltes aquestes activitats i requereixen d'instal·lacions o espais adequats per unes activitats molt específiques.

Per això, cal

- Establir condicions especials i més favorables d'accés al medi natural, i en particular d'acampada, garantint l'accés de les OAE al medi natural per a poder fer les seves activitats educatives de cap de setmana i els campaments.

¹⁰ Propostes 100, 101 i 102 del "186 propostes pe a l'Associacionisme Juvenil , per una democràcia participativa" aprovat a XXIII Assemblea del CNJC.

- Recuperar la facilitat per accedir a la muntanya. En el cas de les zones protegides caldria fixar un seguit de espais, propers a aquestes zones, on es poguessin realitzar pernoctacions d'una nit.
- Simplificar els tràmits burocràtics de l'acampada.
- Establir mesures de foment pels propietaris de terrenys per a què siguin terrenys d'acampada.
- Enfortir i potenciar la xarxa de terrenys d'acampada i de refugis per a l'Associacionisme Educatiu.
- Creació de mecanismes que tendeixin a la cogestió entre el govern i les organitzacions d'associacionisme educatiu de les instal·lacions i terrenys de la Generalitat de Catalunya majoritàriament dedicats a l'acolliment d'activitats d'educació no formal.¹¹
- Desenvolupar fórmules de cogestió dels espais i de les instal·lacions de campaments propietat de l'Administració, especialment les administracions locals.
- Cal facilitar que les entitats puguin realitzar les seves activitats amb pernoctacions superiors a tres nits, en aquelles instal·lacions que li son pròpies (tipus refugi, centre escolta, locals de les entitats...) sense rebre informe negatiu per part de l'administració.

Fiscalitat

La proposta de les OAE representa un gran esforç de moltes persones que hi dediquen moltes hores de forma voluntària. Tot i això, a més s'ha de suportar algunes càrregues fiscals que compliquen el funcionament d'aquestes organitzacions. Per això,

- S'ha de facilitar que les entitats d'associacionisme educatiu siguin declarades d'utilitat pública
- Cal establir beneficis fiscals o un règim especial de fiscalitat per entitats d'associacionisme educatiu, donat el relleu de la seva tasca social desinteressada (especialment en l'àmbit local).
- Cal demanar que el IRPF és gestioni des de Catalunya i que una part d'aquest (de les subvencions que s'atorguen) sigui per l'associacionisme educatiu.

Finançament

Les OAE es financien majoritàriament de les aportacions dels seus associats i de les activitats que els són pròpies, però també reben el suport de les diferents administracions. Per garantir un bon funcionament sense problemes econòmics

- La Generalitat de Catalunya ha d'establir convenis plurianuals amb les entitats i unes partides econòmiques per garantir que les organitzacions d'associacionisme educatiu i les seves entitats membres puguin realitzar la seva tasca associativa i educativa amb continuïtat i en condicions suficients, segons paràmetres objectius (núm. de participants, tipus i nombre d'activitats, etc.), en igualtat d'oportunitats entre les OAE i corregint els dèficits existents i amb una actualització periòdica d'aquest repartiment
- Cal que la Generalitat assumeixi les assegurances per a activitats ordinàries de les OAE.
- Les administracions públiques si generen nous projectes per satisfer les necessitats educatives en el temps lliure d'infants i joves hauran de respectar i prioritzar els projectes ja existents de les entitats d'associacionisme educatiu.
- Cal establir mecanismes econòmics o creació d'un fons per afavorir la participació d'infants i joves en risc d'exclusió o sense suficients mitjans econòmics en les activitats educatives de l'associacionisme educatiu, i en particular per afavorir la seva participació de manera continuada i regular al llarg del temps.

¹¹ Proposta 180 del "186 propostes pe a l'Associacionisme Juvenil , per una democràcia participativa" aprovat a XXIII Assemblea del CNJC.

- Calen ajuts específics a la tasca metodològica i de creació de materials de suport a l'educació que realitzen les organitzacions d'associacionisme educatiu.
- S'han de crear fons específics per a la realització d'activitats extraordinàries i per a facilitar l'ús d'instal·lacions (cases de colònies, terrenys acampada, albergs).

Organització i innovació

La nostra societat és canviant i complexa, per això les OAE han d'anar adaptant la seva proposta, però també ha de donar resposta a nous reptes econòmics, socials, educatius i això fa que calgui

- La promoció de la independència econòmica i de gestió de les associacions educatives.
- La promoció i el suport a la innovació i a la investigació metodològica i educativa que duen a terme les entitats, amb suport econòmic concret (per a estudis i publicacions per exemple).

Administració única

La diversitat de àmbits que afecten a les OAE ha fet que amb els anys tinguin una gran diversitat d'interlocutors amb les diverses administracions, especialment amb la Generalitat de Catalunya. Aquesta situació genera complexitat en els processos administratius, especialment per entitats amb un alt percentatge de voluntariat. Per això,

- La Generalitat promourà la creació d'una finestra única tenint en compte tot el territori i, per tant, facilitant per igual a tothom les gestions.
- Facilitar la realització de gestions i tràmits a través de les TIC.

Relació amb l'educació formal

El nostre país té diversos debats i projectes al voltant de l'educació com un projecte transversal i vertebrador de la societat, en els que les OAE són unes de les peces claus per incloure tot el procés educatiu en un mateix projecte nacional. Per això,

- Les entitats d'associacionisme educatiu han de participar dels projectes educatius de ciutat i en el procés del Pacte Nacional per l'Educació.
- Les escoles i l'associacionisme educatiu fan un treball complementari i cal que es relacionin i coordinin. Els espais, els agrupaments i els casals de joves són un complement interessant per l'educació dels infants i seria bo que des dels centres d'ensenyament es donessin a conèixer.

Informació a les famílies

Les famílies són els destinataris finals de les activitats que es proposen des de les OAE i han de poder tenir a l'abast tota la informació sobre la tasca de les OAE i la seva localització. Per això

- A través dels centres docents públics i privats, de les oficines d'atenció de la Conselleria de Benestar i Família, de la Conselleria d'Educació i dels serveis de la Secretaria General de Joventut s'informarà de la relació d'entitats i les seves activitats.
- Les administracions locals i comarcals també han de participar d'aquest principi informador.

Aquest document ha estat elaborat en el marc del grup de treball sobre la Llei de l'Associacionisme Educatiu.